

Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

Б.Б. Щавурський

С В І Т О В А ЛІТЕРАТУРА

5 клас

посібник-хрестоматія
для загальноосвітніх
навчальних закладів

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

Тернопіль
Навчальна книга – Богдан
2013

УДК 78 (075.2)
ББК 85.31 я7
Щ 13

Рецензенти:

Лановик З. Б. — доктор філологічних наук, професор
Чуловський Б. С. — кандидат філологічних наук, доцент
Ярець Л. В. — вчитель вищої категорії, вчитель-методист

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
(протокол №11 від 19.06.2013 р.)*

Художнє оформлення
Андрія Антоніва

Щавурський Б.Б.

Щ 13 Світова література : посібник-хрестоматія для 5 кл. загально-
освіт. навч. закл. / Б.Б. Щавурський. — Тернопіль : Навчальна
книга — Богдан, 2013. — 312 с.

ISBN 978-966-10-3116-5

Посібник-хрестоматію укладено відповідно до чинної програми зі
світової літератури Міністерства освіти і науки України.

У книзі подано кращі україномовні переклади всіх пропонованих Про-
грамою творів зарубіжних авторів, основні відомості про їхній життєвий
і творчий шлях, а також необхідні відомості з теорії літератури та вираз-
ного читання.

Кращому осмисленню учнями прочитаних творів сприятиме система
різнорівневих завдань та запитань, багатий ілюстративний матеріал.

Для учнів 5-их класів та вчителів світової літератури.

УДК 78 (075.2)
ББК 85.31 я7

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

Шановні п'ятикласники!

Перед вами з дитинства відкривається прекрасний світ рідної літератури. В душі кожного з вас на все життя запам'ятовуються великі й незабутні образи, створені українськими письменниками.

А чи замислювалися ви над тим, що культура — витвір не тільки однієї нації, а всього людства?

Розкривши цю книгу, ви вперше потрапите у неосяжний, цікавий і захоплюючий світ Світової літератури, ознайомитеся зі скарбницею духовних багатств усього людства.

Вам, можливо, уже відомо, що слово «література» — латинського походження. У широкому розумінні воно означає сукупність рукописних та друкованих творів народу певної епохи або всього людства. Але ми будемо говорити не про усю літературу, а лише про її частину — літературу художню, літературу як мистецтво слова. Від інших видів літератури (наукової, офіційно-ділової тощо) вона відрізняється насамперед тим, що, зображаючи людське життя в художніх образах, має естетичне значення.

Творчість кожного великого письменника — це особливий світ, неповторний і яскравий. У цій книзі до вас заговорять устами своїх героїв найбільші майстри слова, яких знають і люблять у різних куточках нашої планети. І хай між часом їхньої творчості і сьогоденням часто лежать не роки, а багато століть, хай жили вони у різних державах і говорили різними мовами, їх єднає те, що зображують вони своїх героїв з повагою і любов'ю.

Отож, мета цієї книги — допомогти вам почуватися затишно у світі світової літератури. Для цього треба вміти тільки одне — читати. А вміти по-справжньому читати — це означає проникнути у художню глибину творів, уловити найменші відтінки думок і почуттів автора. І тоді перед вашими очима оживе сива давнина, заграє всіма барвами сьогодення і прочиняться двері у майбутнє. Але повсякчас пам'ятайте, що кожний твір у цій книзі — це не тільки праця самого письменника. Щоб його змогли прочитати і зрозуміти читачі інших країн, потрібні велика праця і творчість майстрів художнього перекладу. Перекладачі повинні не тільки досконало знати мову, якою писав автор, а ще й вміти проникну-

ти в розмаїтті значень кожного слова, в неповторний дух того часу, у якому жив і про який писав письменник.

Ця книга допоможе вам глибше пізнати навколишній світ, зрозуміти свої думки, почуття, потреби, пошуки, стане одним із джерел знань про багатовікову культуру людства.

Для літератури немає нічого неможливого, перед нею відкритий увесь світ. А, отже, він відкритий і перед вами. У світі художнього слова, розвіявши пелену часу, ви потрапите у чарівний світ казки, коли людство було ще дуже юним, як і його герої. А, можливо, ви побачите, як вовк-велетень Лобо бореться за своє життя і свободу з людиною.

Різні часи, різні епохи і різні країни, але єдиний світ... Він, цей світ, може бути добрим і злим, люблячим і байдужим, лагідним і жорстоким, казковим і буденним. Але незаперечним є те, що іншого світу у нас немає.

Умовні позначення:

Засвоюємо прочитане

Міркуємо над прочитаним

Працюємо творчо

Підсумовуємо вивчене

Твій літературознавчий словник

Твоя мала енциклопедія

Бсмyn

ЛІТЕРАТУРА І КНИГА — СКАРБНИЦЯ ДУХОВНИХ БАГАТСТВ ЛЮДСТВА

У неосяжному космосі людського духу, світової культури є цари-на, де панують свої закони. Це — література. Неможливо визначити, коли людина вперше відчула дивовижну чарівність слова, проте результатом цього відкриття, зрештою, стали художні твори. Потрібно було знайти для вираження своїх думок і почуттів найточніші та найвиразніші звороти. Для цього необхідні були особливі слова, особливі мовні засоби — епітети, метафори, порівняння. Таємницю цієї своєрідної магії знають лише справжні письменники. За допомогою художнього слова вони переносять нас у найвіддаленіші історичні епохи, у найекзотичніші країни, створюючи таким чином всесвітню літературу.

Література — країна вічно живих картин і почуттів. Завдяки їй ми спілкуємося з усіма поколіннями, що жили до нас. Історія літератури відкриває перед нашими очима яскраву панораму життя людства. Письменник змальовує почуття та вчинки людей і, користуючись художніми засобами вираження, змушує нас пережити, відчути, перестраждати їх, наче власні.

Література кожного народу як у давнину, так і в наші дні була і завжди буде літературою про людину. Безмежне духовне багатство залишили нам книги. Читаючи їх, ми долучаємося до тисячолітнього культурного досвіду людства. І якими б далекими не були одне від одного народи нашої планети, якими б несхожими були їхні культури, їх об'єднували й об'єднують усім зрозумілі почуття тривоги, хвилювання, турботи, радості. Недаремно ще в глибоку давнину виникли ідеї справедливості, вищої істини, гуманності. Саме ці думки надихали Гомера та Вільяма Шекспіра, Мігеля де Сервантеса і Йоганна Вольфганга Гете, Олександра Пушкіна і Тараса Шевченка на створення вічних книг, знати які зобов'язаний кожен, хто хоче бути ро-

зумнішим, добрішим, совіснішим, духовно багатшим. Без таких книг і без таких мислителів життя багато в чому втратило б свою повноту, змістовність, стало б значно біднішим.

* * *

Цей вечір — книга. Гарна й пишна
оправа з пурпуру на ній,
і розмика рука неспішна
гачок на клямрі золотій.

І, повен щастя, я читаю
сторінку першу в тишині,
і другу продивлюсь до краю,
а третю вимарю вві сні.

Райнер Марія Рільке

(Переклав Микола Бажан)

КНИГА

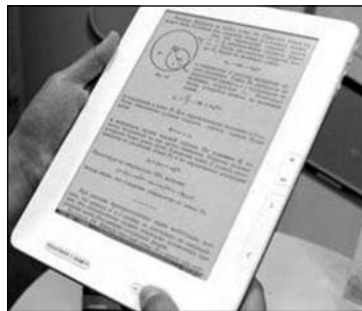
Шлях розвитку книги був довгим і складним. Який тільки матеріал не використовували люди для виготовлення книжок: глину, листя та кору дерева, шкіру тварин, бамбук, папірус, шовк. Перші паперові книги з'явилися в Європі в XIII ст. Їх довгий час писали від руки. Одна книга виготовлялася 5-7 років і коштувала дуже дорого.

«Апостол» І. Федорова

А наприкінці XX століття з'явилася електронна книга, яка з кожним роком набуває все більшого поширення.

У XV ст. був винайдений спосіб друкувати книги. Перша друкована книга в Україні була видана Іваном Федоровим у 1574 році у Львові. Називалась вона «Апостол».

Сучасна електронна книга

під подушку, як ото роблять дорослі дівчата, щоб мені приснився ти... а тепер це буде наш... — Вона не доказала.

Том розділив той шматок на двох, і Беккі з апетитом з'їла свою половину, а сам він відламав від своєї лише маленький кусничок. Холодної води, щоб запити трапезу, було скільки хочеш. Через деякий час Беккі запропонувала рушати далі. Том з хвилину помовчав, а потім озвався:

— Беккі, ти зможеш витримати, як я тобі щось скажу?

Беккі зблідла, проте відповіла, що, мабуть, зможе.

— То от, Беккі, нам треба лишитися тут, біля питної води... Бо це наш останній недогарок!

Беккі дала волю сльозам. Том як тільки міг заспокоював її, але це мало помагало. Нарешті Беккі мовила:

— Томе!

— Що, Беккі?

— Вони ж похопляться, що нас немає, і підуть на пошуки!

— Ну звісно, що підуть. Аякже!

Ілюстрація Нормала Роквела

— Може, вони вже тепер нас шукають, Томе.

— А чого ж, може, й шукають. Гадаю, що таки шукають.

— Коли вони помітять, що ми відбилися, га, Томе?

— Мабуть, на поромі, коли зберуться їхати назад.

— Але ж, Томе, може, тоді вже буде темно... то хіба вони помітять?

— Ну, не знаю. А як і ні, то твоя мама одразу ж здійме тривогу, тільки-но всі повернуться.

Переляк, що майнув на обличчі Беккі, враз привів Тома до тями, і він зрозумів, що бовкнув не те. Беккі ж не чекали вдома того вечора! Обос

замовкли й сиділи в тужній задумі. Та за хвилину Беккі знов гірко заридала, і Томові стало ясно: вона подумала про те саме, що й він. Адже може минути добра половина суботнього дня, перш ніж місіс Тетчер дізнається, що Беккі не ночувала в Гарперів.

Діти прикипіли очима до маленького недогарка свічки й дивились, як він повільно й невблаганно тане: ось уже лишилося якихось півдюйма гнотика; ось уже кволий язичок полум'я замигтів, пустив угору тонку струминку диму, на мить затримався на її вершечку — і все довкола поринуло в моторошний чорний морок!

Скільки минуло часу, перш ніж Беккі поступово усвідомила, що плаче в Томових обіймах, ні вона, ні він сказати не могли. Знали тільки, що опам'яталися від дуже довгого сонного заціпеніння і знов опинились у болісній безвиході. Том вважав, що, мабуть, уже настала неділя, а може, й понеділок. Він намагався втягти Беккі в розмову, але вона була зовсім убита горем і втратила будь-яку надію на порятунок. Том сказав, що їх уже, певно, давно шукають — і, може, навіть десь близько. Ось він зараз погукає, то, диви, хто-небудь і озоветься. Том гукнув, але далекі відлуння того погуку звучали так страхітливо, що більше він і не пробував.

Минали години, і бранців печери знов почав мучити голод. У Тома ще лишилася його пайка пирога, отож вони поділили її і з'їли. Одначе та крихта їжі, здавалося, тільки дужче розпалила їхній голод.

Зненацька Том сказав:

— Цсс! Ти чула?

Обоє затамували віддих і прислухались. До них долинув звук, начебто схожий на ледь чутний людський голос. Том миттю гукнув і собі, а тоді, схопивши Беккі за руку, навромацки рушив підземним коридором у той бік. Потім став і знову прислухався — і знову почув той звук, тепер уже напевне ближче.

— То вони! — вигукнув він. — Ідуть сюди! Ходімо, Беккі, тепер усе буде добре.

Безмежна радість ущерть виповнила душі бранців. Але посувалися вони повільно, бо в тих переходах під ногами часто траплялись ями, тож треба було стерегтися. Невдовзі Том з Беккі натрапили на таку яму і спинились. Вона могла мати три фути¹ завглибшки, а могла мати й сто футів. Та хоч так, хоч так, а переступити її було годі.

¹ Фут — міра довжини, що дорівнює 30,48 см.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ НАПРИКІНЦІ НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

1. З якими зарубіжними письменниками ти познайомився у п'ятому класі? Назви їхні прізвища і художні твори. Порівняй їх за темою і основною думкою з вивченими творами української літератури.
2. Які твори зарубіжної літератури тобі найбільше запам'яталися і чим саме?
3. Назви прізвище автора (якщо він відомий) і назву твору кожного з поданих нижче уривків.
 - а) «Ось приходить вона до яблуні, а на ній аж рясніє від яблук. Яблуня просить її:
— Ох, обтруси мене! Яблука мої давно вже достигли.
Дівчина струснула яблуню, і яблука градом посипались на землю. Вона трусилася доти, поки жодного яблука не лишилося на дереві. Тоді згорнула яблука на купу і пішла далі»;
 - б) «Мандрівники, повернувшись додому, розповідали про нього, а вчепні писали багато книжок про місто, палац і сад — й про солов'я вони теж не забували: його вони ставили найвище, а ті, які вмели писати вірші, складали найчудовіші вірші про солов'я в лісі над глибоким морем»;
 - в) «Кожен член ватаги мав свою характерну рису. Одного красивого білого вовка мексиканці звали Бланкою. Гадали, Бланка — самиця, подруга Лобо. Інший вовк, рудої масті, відзначався нечуваною спиритністю. Ходили чутки, буцім він легко наздоганяв прудкого антилопу»;
 - г) «Том з'явився перед тіткою Поллі, що сиділа біля відчиненого вікна в затишній кімнаті у глибині будинку, яка правила водночас за спальню, вітальню, їдальню і кабінет. Лагідне літнє повітря, миротворна тиша, пахощі квітів та заколисливе гудіння бджіл справили на неї належний вплив, і вона куняла над своїм плетінням, бо не мала іншого товариства, крім кота, але й він спав у неї на колінах»;

- г) «...Невдовзі Ненсі побачила її: худорлява дівчинка в сукенці у червону клітинку, брилику і з двома грубенькими світло-жовтими косами, що звисали на спині. Миле веснянкувате личко поверталось то ліворуч, то праворуч, видивляючись когось»;
- д) «... вона вже сягала заввишки яких десять вершків і аж проясніла на думку, що з таким зростом нарешті пройде крізь дверцята у чарівний сад»;
- е) «— Ця жуйка, — вів далі містер Вонка, — мій найновіший, найвидатніший, найгеніальніший винахід! Це жувальна гумка, що замінює харчі! Це... це... це... оця крихітна смужечка гумки, що тут лежить, дорівнює повноцінному обіду з трьох страв!».
4. Назви імена героїв, яким належать подані висловлювання, і пригадай, за яких ситуацій вони були сказані:
- а) «— Друзі мої, — сказав я їм. — Чи звернули ви увагу на ті великі дерева, що ростуть на березі? Давайте ми з них поробимо плоти, які залишимо поки на березі, а вночі спробуємо втекти від людоїда»;
- б) «— А чого ти боїшся, люба дитино? Залишайся в мене, а якщо добре впорасься з хатньою роботою, то й тобі добре буде. Найкраще дбай про постіль, стели якнайстаранніше та добре вибивай подушки...»;
- в) «— О, ти, небесна маленька пташко! Я добре знаю тебе! Тебе я вигнав із своєї держави, а ти своїм співом відігнала від мого ложа злі привиди, одігнала з мого серця навіть Смерть. Як мені нагородити тебе?»;
- г) «— Гляньте! Он під гарним зеленим каштаном сидить брудна старчиха. Ходімо проженемо її звідти, бо вона така відразлива, що на неї гидко дивитися»;
- г) «— Старий невгамовний свавільнику! Герою незліченних спустошливих набігів! — сказав я, звертаючись до нього. — За хвилину ти станеш купою мертвечини. Так буде справедливо!»;
- д) «— А знаєш, Геку, те, що я багатий, не завадить мені стати розбійником»;
- е) «— О, тітонько Полі, тітонько Полі! Якби ви знали, як я вдячна вам за те, що ви дозволили мені жити у вас, — схлипувала вона. — Якби ви знали, як це чудово, що у мене тепер є ви, і Ненсі, і всі-всі! Адже ще зовсім недавно у мене була тільки Жіноча допомога!»;
- є) «Читаючи казки, я й у голові не покладала, що таке може бути насправді — і ось маєш: хіба довкола не чарівна казка?! Хоч пиши про мене книжку, далєбі! Ба, я й сама напишу, як виросту велика... а втім, я й так уже велика, — додала вона скрушно. — Принаймні у цій тісноті більшою вже не виростеш»;

- ж) «Швиденько! Усі за мною в наступний цех! І не переживайте за Августуса Глупа. Він вийде сухим з води. Так завжди буває. Продовжимо нашу подорож по річці! А ось і човен! Дивіться!»
5. Хто з героїв народних і літературних казок тобі найбільше запам'ятався і чим саме? Які схожі риси характеру ти б хотів виховати у собі?
 6. Пригадай, які художні фільми, вистави чи мультфільми за вивченими творами тобі доводилось бачити?
 7. У яких творах світової літератури головним «героєм» виступає природа? Порівняй їх із вивченими творами української літератури. Що спільного у них ти помітив?

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Література і книга — скарбниця духовних багатств людства. . . .	6
Книга	7
Усна народна творчість, її ознаки і жанри.	9
Фольклор — усна народна творчість	9
Прислів'я та приказки народів світу	12
Загадки народів світу	13
Народна пісня	14
КАЗКИ НАРОДІВ СВІТУ	17
Казка та її різновиди	18
Про казку	19
Алегорія.	21
Фарбований шакал.	23
Іссумбосі, або Хлопчик-Мізинчик	25
Пензлик Маляна.	29
Синдбад-Мореплавець	34
Брати Якоб і Вільгельм ГРІММ	41
Пані Метелиця	41
Олександр Сергійович ПУШКІН	46
Вступ до поеми «Руслан і Людмила»	46
Вступлення к поеме «Руслан и Людмила»	48
Оригінал і переклад.	49
Ганс Крістіан АНДЕРСЕН	52
Соловей	52

Оскар ВАЙЛЬД	63
Хлопчик-зірка	64
ПРИРОДА І ЛЮДИНА	83
Джон КІТС	84
Про коника та цвіркуна	85
Йоганн Вольфганг ГЕТЕ	86
Нічна пісня мандрівника	87
Генріх ГЕЙНЕ	88
«Задзвени із глибини...»	89
<i>Про епітет. Про метафору</i>	91
Ернест СЕТОН-ТОМПСОН	92
Лобо — володар Курумпо	92
СВІТ ДИТИНСТВА	109
Марк ТВЕН	110
Пригоди Тома Сойєра (Скорочено)	111
<i>Портрет літературного героя. Сюжет. Повість.</i>	
<i>Роман</i>	169
Елеонор ПОРТЕР	170
Поліанна (Скорочено)	171
СИЛА ТВОРЧОЇ УЯВИ	207
Льюїс КЕРРОЛЛ	208
Алісині пригоди у Дивокраї (Скорочено)	209
<i>Фантастика. Повість</i>	249
Марина Іванівна ЦВЄТАЄВА	250
Книги в червоній палітурці	250
СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРА У КОЛІ ДОБРИХ ГЕРОЇВ	253
Роальд ДАЛ	254
Чарлі і шоколадна фабрика (Скорочено)	254
ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ НАПРИКІНЦІ	
НАВЧАЛЬНОГО РОКУ	306

Навчальне видання

ЩАВУРСЬКИЙ Борис Богданович

СВІТОВА ЛІТЕРАТУРА

ПОСІБНИК-ХРЕСТОМАТІЯ ДЛЯ 5 КЛАСУ
загальноосвітніх навчальних закладів

Художнє оформлення Андрія Антоніва

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактор *Ольга Радчук*

Обкладинка *Володимира Басалиги*

Технічний редактор *Оксана Чучук*

Верстка *Ірини Демків*

Підписано до друку 17.07.2013. Формат 70х100/16. Папір офсетний.
Гарнітура Шкільна. Друк офсетний. Умовн. друк арк. 25,35. Умовн. фарбо-відб. 25,35.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м.Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м.Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-06-07; 52-19-66; 52-05-48
office@bohdan-books.com; www.bohdan-books.com

ISBN 9789661031165

9 | 789661 | 031165